

Bozdarijev proglas o kugi u dubrovačkom kraju 1815. godine

Dr Miro Murvar

Stari Dubrovčani bili su svjesni teških ekonomskih re-perkusija, koje su uvijek nastupale poslije raznih epidemija na njihovom teritoriju: duži zastoj kontinentalne, a nada-sve pomorske trgovine, dakle ozbiljno ugrožavanje prosperiteta države. Zbog toga su se oni unaprijed morali pobrinuti za dobro funkcioniranje zdravstvene službe, koja je stvarno bila primjerna. Raspolagali su dovoljnim brojem odličnih liječnika, kirurga i ostalog zdravstvenog osoblja (asistenti sanitarii, cazzamorti itd.), bilo je bolnica, apoteka, lazareta i mnogo raznih stanica za izolaciju i raskuživanje. Taj je aparat stajao pod rukovodstvom jedne centralne i stroge sanitarne vlasti, koja je, uz suradnju puka, mnogo učinila na suzbijanju zaraze u ovoj maloju mediteranskoj pomorskoj republici.

Za vrijeme okupacije Francuza, a i kasnije, kad je, poslije pada Napoleona 1814. godine, Dubrovnik potpao pod austrijsku upravu, ranija organizacija dubrovačke zdravstvene službe, uz izvjesne izmjene, ostala je i dalje na snazi. Jer, okupatori, svjesni ogromne važnosti zatečenog sanitetskog ustrojstva u bivšoj republici, nijesu imali razloga da ukinu ono, što će i za njih biti od koristi. Prema tome, zaštitne mjere protiv zaraze nijesu novitet, niti izum, francuskih i austrijskih okupatora, već rezultat pomno izgrađenog i dobro uhodanog zdravstvenog sistema, koji je čuvan kao i ostale tradicije, i od vlastele i od pučana.

I pored ranijih antiepidemičnih mjera, austrijske vlasti bile su osnovali u to vrijeme prema Otomanskom imperiju,

otkuda su najčešće prodirale epidemije u Dubrovačku oblast, t. zv. »sanitarni kordon«, koji je stajao 1815. godine pod komandom majora Rankovića. Duž cijelog graničnog pojasa, na određenim razdaljinama, bile su postavljene straže sa pomoćnim sanitarnim osobljem zbog kontrole prolaza ljudstva i robe sa turskog područja. Usprkos svih mjera predostrožnosti, baš kroz taj granični pojas ušuljala se je kuga iz turskih krajeva na dubrovački teritorij. Na poluotoku Pe-lješću raširila se je u osobito velikim razmjerima. Report, (napisan na našem jeziku) što ga je podnio 30. novembra 1815. major Ranković Sanitarnoj komisiji, ondašnjoj centralnoj zdravstvenoj ustanovi Dubrovačke oblasti, jasno govori kako su za nekoliko dana u selima Kuni, Podraži i Pijavičini umrle 22 osobe od kuge, kako su sela opustila, »zatvorila se sasvim jedno od drugoga, i kako je strašno bolno, a još strašnije mrtve gledati . . .«

Međutim tek slučajevi, i to mahom smrtni, u Dubrovačkom Primorju, Konavlima i Župi, pozvaše na uzburu i konsterinirano stanovništvo i upravu općine, koja je u cilju borbe protiv kuge apelirala na sve građane da aktivno i »dobrovoljno uzmu učešća u sprječavanju zaraze, koja okružuje grad sa svih strana«. Nije na odmet ovom prilikom spomenuti neke ličnosti, koje su bile od značajnog uticaja na sanitet Dubrovnika. U to vrijeme nalazio se je na čelu Dubrovačke oblasti austrijski intendant Kaboga, dubrovački vlastelin. On je ujedno bio i predsjednik Sanitarne komisije, u čiju je nadležnost spadala socijalna zaštita, kao i cjelokupna

zdravstvena služba. Općinom je upravljao tada predsjednik konte Bozdari — Maire — koji je naziv ostao od Francuza i nadalje za vrijeme austrijske okupacije. On je skupa sa dubrovačkim općinskim vijećem bio jedan od glavnih pokretača akcije u kampanji protiv kuge i autor nižespomenutog proglasa narodu, koji je i danas, zbog njegove pravilne ocjene tadašnje situacije, poslije nepunih 150 godina, vrijedan divljenja.

Proglas, po ondašnjem običaju napisan na italijanskom jeziku, objavljen je pod brojem 1347 sa Bozdarijevim potpisom i odobrenjem intendanta Kaboge 27. decembra 1815. godine. Vrlo je interesantan i po sadržaju i po citiranim mjerama, kojima je trebalo zaštititi grad od širenja ovog »razornog ognja« — kako se u proglasu ističe. U njemu se jasno navodi kako treba »u cilju olakšanja poslovanja izvršiti podjelu Grada, predgrada, Gruža i Bosanke na 13 rejona«, kojima će rukovoditi rejonski glavari sa njima podčinjenim povjerenicima. Podjela gradskog područja sa rejonskim glavarima izgledala je ovako:

GRAD :

1. rejon Minčeta, glavar Mato Karaman
2. rejon Dogana, glavar Mato konte Zamanja
3. rejon Velika Fontana, glavar Vlaho Filip konte Kaboga
4. rajon Civilna bolnica, glavar Mato Nikola konte Gradi
5. rejon Kasarna sv. Marije, glavar Mihajlo Martinović
6. rejon Tvrđava Molo, glavar Ivan Mesi

Predgrađa PILE i PLOČE :

7. rejon Tvrđava sv. Lovrjenac, glavar Vlaho Katičić
8. rejon Srednji Kono, glavar Nikola Radelji
9. rejon Gornji Kono, glavar Martin Baitilović
10. rejon Ploče, glavar Josip Lazić

GRUŽ :

11. rejon sv. Križ, glavar Mihajlo Vilenik
12. rejon Lapad, glavar Mario Suhor
Zaselak BOSANKA :
13. rejon Bosanka, glavar Petar Žgvark

Kako se iz gore navedenog rasporeda vidi, rejoniziranje je izvršeno pravilno i svrsishodno, tako da i danas ne bismo pogriješili, kad bismo htjeli snaći se u planu.

Pored spomenutog rejoniranja i imenovanja rejonskih glavara od strane Općine, svaki je glavar bio dužan da izabere među stanovnicima svoje jedinice po 6 povjerenika za svaki rejon u Gradu, na Pilama i Pločama, t. j. za 10 rejona 60 povjerenika, predloženi od rejonskih glavara, Općina bira polovinu, dakle 35 povjerenika. Rejonske pak glavare kao što je rečeno, imenuje Općina iz reda građana, bez obzira na dob, stalež i njihovo zaposlenje.

U proglasu je precizirana dužnost rejonskih glavara. Oni će prvenstveno vršiti strogu kontrolu nad redom rejonskih povjerenika, kojima je stavljeno u zadatak obilaženje kuća, podnošenje jutarnjih prijava o stanju zdravlja rejonskom glavaru, a ovaj će svakog dana do podne dati izvještaj o zdravlju građana, jedan općini, a drugi izravno Sanitarnoj komisiji. Prema izboru ličnosti moramo zaključiti da je funkcija glavara bila povjerljiva, važna i odgovorna. Između 13 glavara imenovanih od Općine, nailazimo na trojicu vlastele, a ostala desetorica su, vjerovatno, ugledniji pučani. Već je i po tome istaknuta važnost njihovog zaduženja što im funkcija traje »dogod bude potreba zahtijevala«. Povjerenicima pak traje služba jedan mjesec dana, a po isteku tog roka bivaju zamjenjeni drugima. Dužnost glavara i povjerenika bila je dobrovoljna i besplatna.

Specijalna zaduženja imali su liječnici i ostalo zdravstveno osoblje, koji su bili obavezni, već i po svojoj profesiji, hitno obavještavati Sanitarnu komisiju o svakom pojedinom bolesniku, makar i ne bio zarazan, a osim toga morali su surađivati sa glavarima i odazivati se svakom njihovom pozivu. Općinska policija također je bila dužna da bude za slučaj potrebe, uvijek na raspolaganju glavarima rejona. Nadasve stroge mjere bile su uvedene i u pitanju mrtvozorstva. Nijedan svećenik nije smio sahraniti mrtvaca, a da liječnik nije prethodno izvršio detaljan pregled leša. O tome je morala biti izdana svjedodžba od liječnika i kirurga Civilne bolnice, a zatim ovjerena od komesara Općinske policije. Tek onda je mogao biti obavljen pokop umrloga. Osim liječnika i glavarima porodica obavezno su podnosili nadležnima prijave o bo-

lesnim članovima ili osobama, koje bi se zatekle u njihovoj kući.

U to vrijeme djelovali su u Dubrovniku kao liječnici: Dr Đuro Hidža, Dr Miho Grgurević, Dr Frano Radić (po njemu je naziv današnje Radićeve obale u Gružu) i među njima najpoznatiji Dr Luka Stulli. Uzgred napominjem da je on prvi primjenio Dženerovu vakcinu protiv velikih boginja i napisao monografiju o kugi u Dubrovačkoj oblasti 1815. godine, gdje stoji »inter centum quator, qui Rhagusanu in Circulo de peste aegrotarunt, quator tantum morbo supefluere« — od 104 okužena, samo su četvorica preživjela. Zadnji slučaj kuge citiran od Stulija, jest Marija Tikvica »in pago Slano« umrla 21. I 1816. godine. Za vrijeme ove epidemije nijesam mogao naći da je verificirano kakvo oboljenje od te zaraze, niti u Gradu, niti u predgrađima, što je svakako rezultat energične sanitarne akcije, koja je tada u Dubrovniku pokrenuta.

Kada se uzme u obzir mala ekipa liječnika u ondašnjem Dubrovniku, moramo da odamo puno priznanje njima i ostalom zdravstvenom osoblju, cjelokupnom građanstvu, kao i rukovodećim organima Grada na njihovom požrtvovnom zalaganju. Oni su u tom vrlo kritičnom vremenu mobilizirali sve raspoložive snage i preduzeli cjelishodne i korisne mjere u borbi protiv kuge, koja je ubrzo iščezla, a da se više nikad ne pojavi na teritoriju Dubrovačke oblasti.

Literatura :

Lukas Stulli: De peste quae in exito anni MDCCCXV in circulum Rhagusianum irrepserat. Rhagusae MDCCCXVIII.

Dr Risto Jeremić - Dr Jorjo Tadić: Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika III Beograd 1940.

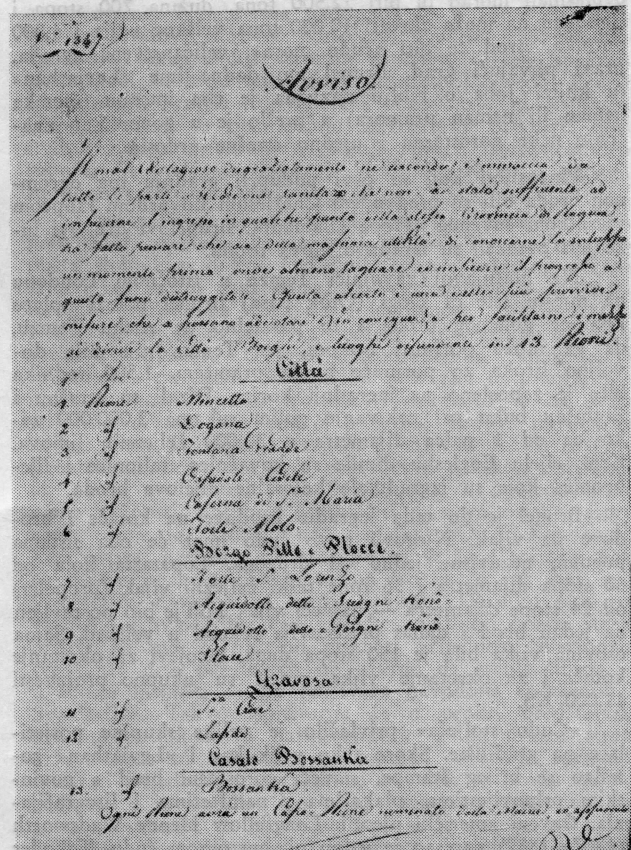
Izvori :

Raport majora Rankovića od 30. XI 1815. god. Državni arhiv Dubrovnik.

Proglas Bozdarija br. 1347 od 27. XII 1815. g. D. A. D.

Dopis Bozdarija Sanitarnoj komisiji br. 1356 od 29. XII 1815. g. D. A. D.

Na zadnja tri dokumenta upozorio me je J. Luetić, direktor Pomorskog muzeja u Dubrovniku.

Proglas gradonačelnika Bozdarija narodu Dubrovnika